

נְקֻמוֹת הוֹפֵיעַ, שְׁתֵּי הוֹפְעִיּוֹת הָלָלוּ – שְׁתֵּי פַעֲמִים 'הוֹפֵעַ' שֶׁבִּפְסוֹק, 59
 לָמָּה נִאֲמְרוּ, כְּלוּמָר, תִּיבַת 'הוֹפֵיעַ' שֶׁבִּפְסוֹק נִאֲמְרָה עַל שְׁתֵּי 60
 הַלְשׁוֹנוֹת שֶׁל נִקְמָה שֶׁבִּפְסוֹק, וְכֵאלִי נִכְתְּבָה בְּכָל נִקְמָה גַּם לִשׁוֹן 61
 הוֹפֵעָה, וּמִדְּעוֹ הוֹצִרְכוּ שְׁתֵּיהֶם. וְהִשִּׁיב עוֹלָא, אַחַת לְמִדַּת טוֹבָה – 62
 תִּגְמוּל טוֹב, שֶׁסִּילַק הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת שְׁכִינְתּוֹ מֵאֻמוֹת הָעוֹלָם 63
 וְהִשְׁרָה אוֹתָהּ עַל יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁאֲמָרוּ 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע', וְהִשְׁרָתָה 64
 הַשְׁכִּינָה הִיא הוֹפֵעַת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאַחַת לְמִדַּת פְּרוּעָנוּת – 65
 תִּגְמוּל רַע, שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹפֵיעַ בְּעַצְמוֹ וּפְרַע מֵאֻמוֹת 66
 הָעוֹלָם בְּיוֹם הַדִּין שִׁיחִיהָ לַעֲתִיד לְבוֹא. וְלַעֲנִין זֶה אֲכָן גְּדוּלָּה הִיא 67
 הַנִּקְמָה. 68
 הַגְמָרָה מִמְּשִׁיכָה לְהַבִּיא אֶת מִימְרוֹתָיו שֶׁל רַבִּי אֲלֵעָזָר בַּעֲנִין 69
 חֲשִׁיבוֹת הַדַּעַת: וְאָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, כָּל אִדָּם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דָּעָה, כְּאִילוֹ 70
 נִכְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו, כִּיּוֹן שֶׁמִּכָּח הַדַּעָה שָׁבוּ יוֹכֵל לְהַשִּׁיג אֶת 71
 כָּל אוֹתָן הַשְּׁגוֹת שֶׁנִּתְּנוּ לְהַשִּׁיג מֵרֵאשִׁית בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּהוֹדוֹתוֹ בְּנוֹי, 72
 וְהִרְאִיהָ לָכֵךְ, שָׁזָה – דַּעָה נִתְּנָה בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁם ה', וְכֹמוֹ 73
 שֶׁהַתְּבָאָר, וְזֶה – בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִתְּנָה בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁם ה'. 74
 וְאָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, כָּל אִדָּם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דָּעָה, לְפָנָיו וְסוּפוֹ שֶׁהוּא 75
 מִתְעַשֵּׂר, שְׁנֵאֲמַר (מְשַׁל כ ד) 'וְכִדְעַת חֲדָרִים יִמְלֹא כָּל הוֹן וְיָקָר וְנִעְמִים', 76
 כְּלוּמָר, עַל יְדֵי הַדַּעַת, כָּל הַחֲדָרִים יִתְמַלְאוּ בִּמְנוֹן יָקָר וּמְנוֹן נְעִים. 77
 וְאָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, כָּל אִדָּם שֶׁאֵין בּוֹ דָּעָה – שְׁאִינוֹ רוֹצֵה לִתֵּן לִיבּוֹ 78
 לְהַתְּבוֹנֵן וְלִידַע, אֲסוּר לְרַחֵם עָלָיו, שְׁנֵאֲמַר (יִשְׁעִיָּה כו יא) 'כִּי לֹא עִם 79
 בִּינּוֹת הוּא, עַל כֵּן לֹא יִרְחַמְנוּ עוֹשֵׂהָו וְיוֹצְרוֹ לֹא יִחוּנְנֵהוּ', כְּלוּמָר, 80
 מִתַּחַת שֶׁיִּשְׂרָאֵל אֵינֶם בְּנוֹי בִּינָה אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵרָחוֹק 81
 עֲלֵיהֶם וְנוֹתֵן לָהֶם חֲנִינָה, וְעֲלֵינוּ לְהַדְבֵּק בְּמִידוּתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ 82
 בְּרוּךְ הוּא וְלַעֲשׂוֹת כְּמַעֲשָׂיו. 83
 וְאָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, כָּל תְּבוּנָתוֹ פִּתּוּ וְלַחֲמוֹן לְמִי שֶׁאֵין בּוֹ דָּעָה, וְסוּרִין 84
 כְּאִין עָלָיו, שְׁנֵאֲמַר לְגַבִּי סוּפָה שֶׁל מַלְכוּת אֲדוֹם (עֲבֻדִּיָּה ה ט) 'לְחֻמָּךְ 85
 יִשְׁמְנוּ מוֹדֵר תַּחְתִּיךָ אֵין תְּבוּנָה בּוֹ', וְאֵין לִשׁוֹן 'מוֹדֵר' הָאִמְרוּהָ כֵּאֵן 86
 אֵלָּא 'סוּרִין', שְׁנֵאֲמַר (דְּהַשֵּׁנָה יא) 'וְיִרְאֵה אֲפָרִים אֶת חֲלִיוֹ וְיִהְיֶה אֶת 87
 'מוֹדֵר' – אֶת יִסְרוּיָהּ וְנִחְסָא מִמַּצְפֻּנֵי הַתּוֹרָה, כְּלוּמָר מָקוֹם שֶׁלֹּא 88
 תַּחְתִּיךָ, יְבוֹאוּ עֲלֶיךָ מַכּוֹת וְיִסּוּרִים, מִחַמַּת שְׁנַתָּה אֶת 'לְחֻמָּךְ' לְמִי 89
 שֶׁאֵין תְּבוּנָה בּוֹ. 90
 וְאָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, כָּל אִדָּם שֶׁאֵין בּוֹ דָּעָה, לְפָנָיו גּוֹלָה מִמְּקוֹמוֹ, 91
 שְׁנֵאֲמַר (יִשְׁעִיָּה ה יא) 'לִבִּן גּוֹלָה עִמִּי מִבְּלִי דַּעַת'. 92
 הַגְמָרָה מִבִּיָּא מִימְרוֹת נוֹסְפוֹת בְּשֵׁם רַבִּי אֲלֵעָזָר: וְאָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, 93
 כָּל בֵּית שֶׁאֵין דְּבָרֵי תּוֹרָה נִשְׁמָעִים בּוֹ בְּפִלְתָּה, אֵשׁ הִגִּיהֶנָּם אוֹכְלָתָהּ 94
 לְבַעַל הַבַּיִת, שְׁנֵאֲמַר (אִיּוֹב כו כ) 'כָּל חֹשֶׁךְ טָמוֹן לְצַפְּנוֹ – כָּל חוֹשֶׁךְ 95
 וְלֵילָה שֶׁהוּא מוֹטָמֵן וְנִחְסָא מִמַּצְפֻּנֵי הַתּוֹרָה, כְּלוּמָר מָקוֹם שֶׁלֹּא 96
 נִשְׁמָעִים בְּדִבְרֵי תּוֹרָה בְּלִילָה, תִּאֲכָלְהוּ אֵשׁ לֹא נוֹפֵחַ – תִּאֲכָלְהוּ 97
 אֵשׁ שֶׁל גִּיהֶנָּם, שֶׁאֵין צָרִיךְ לִנְפּוֹחַ בָּהּ כְּדִי לְהַבְעִירָהּ, לְמִי שֶׁיֵּרַע 98
 שְׂרִיד בְּאֶחָלָהּ' – לְבַעַל הַבַּיִת שֶׁרַע בְּעִינָיו שִׁישׁ תִּלְמִיד חֹכֵם הַקְרִי 99
 'שְׂרִיד' בְּבֵיתוֹ, וְאֵין שְׂרִיד אֵלָּא תִּלְמִיד חֹכֵם, שְׁנֵאֲמַר (וִיזָא ג ח) 100
 'כִּי בְּהָר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם תִּהְיֶה פְּלִיטָה כְּאֲשֶׁר אָמַר ה', וּבְשָׂרִידִים 101
 אֲשֶׁר ה' קוֹרָא, וְקוֹרָא הוּא מִלְשׁוֹן 'קוֹרָאִים' וּמוֹמִנִים, וְאֵלּוֹ 102
 תִּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁה' קוֹרָא. 103
 וְאָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, כָּל שֶׁאֵינוֹ מִהֲנֶה תִּלְמִידֵי חֲכָמִים מִנְּכֻסִּיו, אֵינוֹ 104
 רוֹאֵה סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם, שְׁנֵאֲמַר (אִיּוֹב כ כא) 'אֵין שְׂרִיד לְאֲכָלוֹ עַל כֵּן 105
 לֹא יִחִיל טוֹבוֹ', וְאֵין שְׂרִיד אֵלָּא תִּלְמִידֵי חֲכָמִים, שְׁנֵאֲמַר (וִיזָא ג ח) 106
 'וּבְשָׂרִידִים אֲשֶׁר ה' קוֹרָא, וּפִירוּשׁ הַפְּסוֹק בְּאִיּוֹב הוּא שֶׁלִּפִּי שֶׁאֵין 107
 תִּלְמִיד חֹכֵם אוֹכֵל עִמּוֹ מִנְּכֻסִּיו, לִכֵּן לֹא יִצְלִיחַ טוֹבוֹ וְעִשְׂרוֹ 108
 לְהַתְּקִיּוֹם בִּידּוֹ. 109
 וְאָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, כָּל שֶׁאֵינוֹ מְשִׁיר פֶּת עַל שְׁלָחָה אַחֲרָה שֶׁאֲכָל, 110
 אֵינוֹ רוֹאֵה סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם, שְׁנֵאֲמַר (אִיּוֹב כ כא) 'אֵין שְׂרִיד לְאֲכָלוֹ 111
 עַל כֵּן לֹא יִחִיל טוֹבוֹ' – אֵין שְׂאֵרִית וְשִׁוּר לְמֵאֲכָלוֹ, עַל כֵּן לֹא יִצְלִיחַ 112
 טוֹבוֹ וְעִשְׂרוֹ, לְפִי שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לְשִׁיר מִמֵּאֲכָלוֹ, שֶׁנִּאֲמַר (מִלְכִּים ב 113
 ד ג) 'כִּי כֹה אָמַר ה' אֱכֹל וְהוֹתִיר'. 114
 מִקְשָׁה הַגְמָרָה: וְהָאֵמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, כָּל הַמְּשִׁיר פְּתִיחִים עַל שְׁלָחָה, 115
 כְּאִילוֹ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה לְהַנִּיחַ פֶּת 116

יְקַבְּהוּ לְאוֹם, וְאֵין 'לְאוֹם' הָאִמּוֹר כֵּאֵן אֵלָּא עוֹבְדֵי, שְׁנֵאֲמַר לְגַבִּי 1
 יַעֲקֹב וְעִשְׂוֹ כְּשֶׁהָיוּ בִּבְטָן אִמּוֹם, וְיִאֲמַר ה' לֵה שְׁנֵי גוֹיִם בְּבִטְנֶךָ וְשְׁנֵי 2
 לְאֻמִּים מִמֶּעֶיךָ יִפְרְדוּ וְלְאוֹם מִלְּאוֹם יִאֲמִין' (בְּרַאשִׁית כה כג), הִרִי 3
 שְׁעוֹבְרִים נִקְרָאִים 'לְאוֹם', וְאֵין 'קָבֵה' אֵלָּא לִשׁוֹן קָלָלָה וְכִפִּי שְׁנֵאֲמַר 4
 (בַּמִּדְבָּר כח ח) לְגַבִּי הַקָּלָלוֹת שֶׁרָצָה בְּלֹק שְׁבַלְעִם יִקְלַל אֶת יִשְׂרָאֵל, 5
 וְאִמַּר לוֹ בַּלְעִם 'מָה אָכָּב לֹא קָבֵה אֵל', וּפִירוּשׁוֹ 'כִּיכֵד אִקְלַל אִם 6
 לֹא קָלַלְתָּ אֵל', וְאֵין 'כִּר' הָאִמּוֹר כֵּאֵן אֵלָּא תוֹרָה, שְׁנֵאֲמַר (תְּהִלִּים ב 7
 יא) 'נִשְׁקֹךְ כִּר פֶּן יִאֲנֶה' – וְהַכּוֹנֵה לְלִימוּד הַתּוֹרָה, וְמִי שֶׁמוֹנַע אוֹתוֹ 8
 מִהַתְּלַמֵּד יִקְלָלוֹהוּ עוֹבְרִים. 9
 עוֹלָא בֵּר יִשְׁמַעְאֵל לְמַד מִפְּסוֹק זֶה עוֹנֵשׁ אַחֲרָה לְמִי שֶׁמוֹנַע תּוֹרָה 10
 מִפִּי תִלְמִיד: עוֹלָא בֵּר יִשְׁמַעְאֵל אוֹמַר, הַמוֹנַע הַלְכָה מִפִּי תִלְמִיד, 11
 גוֹיִם מְנַכְּבִין אוֹתוֹ – עוֹשִׂים בּוֹ חוֹרִים בְּכֻכְכָּה – כְּמִין נִפֵּה שְׁבוּרִים 12
 בָּהּ אֶת הַתְּבוּאוֹה, וְיֵשׁ לְלַמּוֹד זֹאת מִמָּה דְּכָתִיב הָכָא 'מוֹנַע בֵּר 13
 יְקַבְּהוּ לְאוֹם' וְכָתִיב הָתָם (מִלְכִּים ב יב י) 'וַיִּשְׁקֹף הוֹיָדָע הַכֹּהֵן אֶרְוֹן 14
 אֶחָד וַיִּשְׁקֹף חוֹד בְּרִלְתּוֹ', הִרִי שִׁיבְהוּהוּ הוּא מִלְשׁוֹן עֲשִׂית חוֹר. וְאָמַר 15
 אֲבִי מִנְּקָבִים אוֹתוֹ כִּי אוֹכְלָא דְּקָצָרִי – כְּמוֹ כָּלִי שֶׁל כּוֹבְסִים שֶׁהוּא 16
 מִנְּקָב כּוֹל, וּמוֹלְפִים בּוֹ מִים עַל הַבְּגָדִים. 17
 מִמְּשִׁיכָה הַגְמָרָה בַּעֲנִין זֶה: וְאֵם לְמִדַּת תּוֹרָה מַה שְׂכָרוֹ, אָמַר רַבָּא 18
 אָמַר רַב שִׁשֶּׁת זוֹכָה לְבְּרָכוֹת בְּיוֹסָף, שְׁנֵאֲמַר בְּהַמְשָׁךְ הַפְּסוֹק בְּמִשְׁלֵי 19
 (שם) 'וְכִרְכָּה לְרֹאשׁ מִשְׁכִּיר', וְאֵין 'מִשְׁכִּיר' אֵלָּא יוֹסֵף שְׁנֵאֲמַר 'וְיוֹסֵף 20
 הוּא [הַשִּׁשִּׁת עַל הָאֶרֶץ הוּא] הַמְּשִׁכִּיר לְכָל עַם הָאֶרֶץ'. 21
 אָמַר רַב שִׁשֶּׁת, כָּל הַמְּלַמֵּד תּוֹרָה בְּעוֹלָם הָהָא, זוֹכָה וְיִמְלָמְדָה לְעוֹלָם 22
 הָכָא, שְׁנֵאֲמַר (מְשַׁל יא כה) 'וְיִמְרְוּהוּ גַם הוּא יוֹרָה', כְּלוּמָר, ה'מִרְוֶה' 23
 וּמְשׁוּבֵעַ אֶת תִּלְמִידוֹ בְּדִבְרֵי הַלְכָה, שֶׁכְּרוֹ הוּא שְׁלַעוֹלָם הָבֵא גַם 24
 הוּא יוֹרָה, יִלְמַד תּוֹרָה. 25
 הַגְמָרָה חוֹזֶרֶת לְדוֹן מִנֵּין לְמוֹמְדִים שְׁעִתִּידָה לְהִיּוֹת תַּחֲתִית הַמְתִּים: 26
 אָמַר רַבָּא, מִנֵּין לְתַחֲתִית הַמְתִּים מִן הַתּוֹרָה, שְׁנֵאֲמַר (דְּבָרִים לג ו) 'וְחִי 27
 רְאוּבֵן וְאֵל יִמּוֹת', וְכִן יֵשׁ לְדַרְשׁ אֶת כָּפַל הַלִּשׁוֹן, 'וְחִי רְאוּבֵן' בְּעוֹלָם 28
 הָהָא, וְהִינּוּ שִׁיקוֹם תַּחֲתִית הַמְתִּים וְיִחִידָה, 'וְאֵל יִמּוֹת' לְעוֹלָם הָכָא, 29
 שֶׁהוּא אַחֲרֵי תַּחֲתִית הַמְתִּים. וְכִינָא אָמַר, מִהֲכָא, שְׁנֵאֲמַר (דְּנִיָּאֵל יב ב) 30
 'וְרִבִּים מִשְׁנֵי אֲדָמָה עָפָר יִקְבִּצוּ, אֵלֶּה לְחַיִּי עוֹלָם, וְאֵלֶּה לְתַרְפּוּת 31
 לְתַרְדֵּאֵן עוֹלָם' – לְקָלָלוֹת וּבִזּוּין עוֹלָם, הִרִי מִפּוֹרֵשׁ בִּפְסוֹק שְׁעִתִּידִים 32
 הַמְתִּים, הַמְּכּוֹנִים 'שִׁשִּׁי עַפָּר', לְהַקִּיץ לְחַיִּי עוֹלָם, אוֹ לְדַרְאוֹן עוֹלָם. 33
 רַב אֲשִׁי אָמַר, מִהֲכָא, שְׁנֵאֲמַר בִּפְסוֹק הָאֲחֲרוֹן בִּסְפֵר דְּנִיָּאֵל (יב יא) 34
 שֶׁאֲמַר לוֹ הַמְּלַאךְ 'וְאַתָּה לֵךְ [לְנִי] וְנִתְּנָה וְתַעֲמִיד לְגוֹרְלֶךָ לְנִי' 35
 הַיָּמִין, כְּלוּמָר, תִּפְטֹר לְבִית עוֹלְמָךְ אֲשֶׁר הוּא קֵץ לְכָל בִּשְׂרָה, וְשֵׁם 36
 תְּנוּהָ, וְתַחֲזוֹר וְתַעֲמִיד אַחֲרָה מִכֵּן תַּחֲתִית הַמְתִּים. 37
 הַגְמָרָה מִבִּיָּא מֵאִמּוֹר נוֹסֵף מְעַיֵן דְּבָרֵי שֶׁל רַב שִׁשֶּׁת לְעִיל, 38
 שֶׁהַעוֹשֶׂה דְּבַר בְּעוֹלָם הַזֶּה זוֹכֵה לַעֲשׂוֹת כֵּן לְעוֹלָם הָבֵא: אָמַר רַבִּי 39
 אֲלֵעָזָר, כָּל פְּרָגִים – מִמוֹנָה עַל הַצִּיּוּר שֶׁמִּנְהִי אֶת הַצִּיּוּר בְּנִתָּה – 40
 בְּסִבְלּוֹת וּבְרַחֲמִים, זוֹכָה וּמִנְהִיגִים לְעוֹלָם הָכָא, שְׁנֵאֲמַר (יִשְׁעִיָּה מט י) 41
 'כִּי מִרְחָמִם יִנְהַגֵּם וְעַל מִבּוֹעֵי מִים יִנְהַלֵּם' וְיִנְהִיגֵם בְּמָקוֹם נְבִיעַת 42
 מִים מִהָאֲדָמָה, כְּלוּמָר, פִּרְסָה ה'מִרְחָמִם', מִנְהִיגִים בְּרַחֲמִים, בְּעוֹלָם 43
 הַזֶּה, 'יִנְהַגֵּם' לְעוֹלָם הָכָא. 44
 וְאָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, גְּדוּלָּה וְחֻשְׁבָּה הִיא הַדָּעָה – הַנִּהְגָּה הָאָדָם עַל פִּי 45
 דַּעַת וְשִׁכְלִי, שְׁנִיתָנָה בִּפְסוֹק בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁם ה', כְּלוּמָר בֵּין 46
 שְׁתֵּי שְׁמוֹתָיו שֶׁל ה', שְׁנֵאֲמַר (שְׁמוֹת א ג) 'כִּי אֵל דַּעוֹת ה''. וְאָמַר 47
 רַבִּי אֲלֵעָזָר, גְּדוּלָּה וְחֻשְׁבָּה הוּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׁנִיתָן בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת 48
 שֶׁל שֵׁם ה', שְׁנֵאֲמַר (שְׁמוֹת טו יז) 'מִכּוֹן לְשִׁבְתָּךְ פְּעֻלַּת ה' מִקְדָּשׁ ה' 49
 בּוֹנֵנוּ יִידִיד'. 50
 מִקְשָׁה הַגְמָרָה: מִתְּקִיף לָהּ רַב אֲדָא קְרִינָאָה, אֵלָּא מַעֲתָה – 51
 לְדַבְּרִיךְ שֶׁכֵּן דְּבַר הַכְּתוּב בֵּין שְׁנֵי שְׁמוֹת ה' מֵרָאֵה עַל גְּדוּלָּה 52
 וְחֻשְׁבּוֹתָהּ, הָאֵם נִאֲמַר גַּם שְׁגוּלָּה נִקְמָה שָׁגָם הִיא נִיתָנָה בֵּין שְׁתֵּי 53
 אוֹתִיּוֹת, דְּכָתִיב (תְּהִלִּים צד א) 'אֵל נִקְמָת ה' אֵל נִקְמָת הוֹפֵיעַ', וְכִי יֵשׁ 54
 חֲשִׁיבוֹת לְנִקְמָה. מִתְרַצָּה הַגְמָרָה: אָמַר לִיה רַבִּי אֲלֵעָזָר, לְמִילְתִּיהָ, 55
 הִכִּי נִמִּי – לְדַבֵּר שֶׁהִיא נִצְרַכָּה בָּהּ, אֲכָן גְּדוּלָּה וְחֻשְׁבָּה הִיא 56
 הַנִּקְמָה, וְהִינּוּ הַתְּגוּמָל שְׁנוֹתָן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבִנֵּי אָדָם עַל 57
 מַעֲשֵׂיהֶם, כְּפִדְעוּלָא, דָּאֵמַר עוֹלָא עַל הַפְּסוֹק 'אֵל נִקְמָת ה' אֵל 58

ולכך הנגע טהור. שָׁמַע מִיָּה - אכן זהו סיוע לכלל שאמר רבי אלעזר.

הגמרא מביאה לימוד נוסף לתחיית המתים מן התורה: אָמַר רַבִּי מְכֵי, אָמַר רַבִּי יֵאֵשִׁיָּה, כָּאִי דְכְתִיב - מִהוּ דְהִיבֵר שְׁכֵתוֹב (משלי ל טו-טז) 'אֲרַבֵּעַ לֹא אָמְרוּ הוּן, שְׁאֵל וְעֹצֵר רַחֵם אֶרְצָן לֹא שִׁבְעָה מִיָּם וְאֵשׁ לֹא אָמְרוּ הוּן, כְּלוּמֹר, אֲרַבֵּעַ דְּבָרִים לֹא אָמְרוּ יֵשׁ לָנוּ כִּכֵּר הֶרֶבָה וְאִינּוּ וּרְצִים עוֹד, 'שְׁאֵל' שְׁהוּא הִקְבֵּר, אִינּוּ שְׁבַע מִמֵּתִים שֶׁמִּכְנִיסִים לְתוֹכָהּ, וּבֵית הֶרְחַם אִינּוּ שְׁבַע מִבְּעִילוֹת, וְכֵן הֵאֲרִץ אֵינָה שְׁבַעֲהָ מִמִּי הִגְשָׁמִים שִׁיּוּרִים בָּהּ, וְאֵשׁ הִגְיָהֵנָם לֹא תִכְבֶּה וְלֹא אִמְרָה דִּי לְהַעֲנִישׁ הִרְשָׁעִים. וְכִי מָה עָנָן שְׁאֵל אֶצֶל רַחֵם, וּמִדּוּעַ נִסְמְכוּ שְׁנֵי דְבָרִים אֵלּוּ זֶה לְזֶה, אֶלְאִי לִימֵר לָךְ, מָה רַחֵם מְכֵנִים וּמוֹצִיא - מְכֵנִים זֶרַע וּמוֹצִיא וְלֹד, אֶלְאִי שְׁאֵל מְכֵנִים וּמוֹצִיא - מְכֵנִים אֵת הַמֵּתִים, וּמוֹצִיאִם שׁוֹב בְּתַחֲיִית הַמֵּתִים. מוֹסִיף רַבִּי יֵאֵשִׁיָּה וְאֹמַר, וְהָלֵא דְכָרִים קָל וְחוֹמֶר, וְמָה רַחֵם שִׁמְכְנִים בּוֹ בְּחֵשָׁא, מוֹצִיאִן מִכֶּנֶּה בַּהּ הוֹלֵךְ בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת שֶׁשִּׁמְכָה, שְׁאֵל, שִׁמְכְנִים בּוֹ אֵת הַמֵּת בְּקוֹלוֹת שֶׁל בָּבִי וּמִסְפֵּד, אִינּוּ דִין שְׁבַתֲחִית הַמֵּתִים מוֹצִיאִן מִכֶּנֶּה אֵת הַחַיִּים בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת, שְׁנֵאֲמַר (ישעיה כו א) 'וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל'. מִיָּכֵן - מִדְּרָשָׁה זו שֶׁתְּשׁוּבָה לְאֻמְרָן אֵין תְּחִיַּת הַמֵּתִים נִלְמַדֶּת מִן הַתּוֹרָה, שְׁהִי בִּפְסוּק זֶה נִדְרָשֶׁת תְּחִיַּת הַמֵּתִים.

שְׁנֵי פַעֲמִים עֵתִידִים לְחַיּוֹת הַמֵּתִים. תְּחִיָּה רֵאשׁוֹנָה תְּחִיָּה לְצַדִּיקִים בְּלִבֵּד בִּימֹת הַמִּשְׁחָה, וְבִּהּ יוֹדֵךְ גּוֹפֵס מַעַט, וְיִהְיִי אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים וּפְרִים וְרִבִּים בְּקִדּוּשׁ וּבִטְהוּרָה. וְתְחִיָּה נִסְפֶּת תְּחִיָּה לְעֵתִיד לְבָא, שְׁאֵז יִקּוּמוּ כּוֹלָם לְתַחֲיָה, וְגַם הַצַּדִּיקִים יוֹדְכּוּם תְּכִלִּית הַזִּיכּוֹךְ עַד שִׁיְהִי הַגּוֹף רוּחָנִי כְּמוֹ הַנֶּפֶשׁ. הַגְּמָרָא מְבָאֵרֵת מָה יִהְיֶה עִם הַצַּדִּיקִים שִׁיקּוּמָהּ בְּתַחֲיָה הָרֵאשׁוֹנָה בִּימֹת הַמִּשְׁחָה:

תָּנָא דְּבִי אֶלְהֵי, צַדִּיקִים שֶׁעֵתִיד תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחֲיוֹתָם כְּשִׁיבּוֹא הַמִּשְׁחָה, שְׁבִאוֹתָהּ זְמַן יִקּוּמוּ לְתַחֲיָה רַק הַצַּדִּיקִים, אֵינָן חוֹזְרִין לְעַפְרָן בּוֹזֵמֵן שְׁבִין סִיּוֹם יְמֹת הַמִּשְׁחָה לְבִין הָעוֹלָם הַבָּא, אֵלּוּ יִשְׂאֵר גּוֹפֵם קִיָּם, וְלֵאחֹר מִכֵּן בְּתַחֲיָה הַשְּׁנִיָּה יוֹדֵכְךָ גּוֹפֵם לְגַמְלֵי וְיִהְיֶה רוּחָנִי כּוֹל, שְׁנֵאֲמַר (ישעיה א ד) 'וְהָיָה הַנֶּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַיִם קְדוֹשׁ וְאָמַר לוֹ כָּל הַכְּתוּב לִי יֵחִים בִּירוּשָׁלַיִם, וְיָכֵל הַכְּתוּב לְחַיִּים' הֵם הַצַּדִּיקִים שֶׁנִּכְתְּבִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְעֵלִיָּהֵם נֵאֲמַר 'קְדוֹשׁ יֵאֲמַר לוֹ, וְיֵשׁ לְדִרְשׁוֹ, מָה קְדוֹשׁ - הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם קִיָּים, אֶלְאִי הֵם - אוֹתָם צַדִּיקִים, לְעוֹלָם קִיָּיִן וְלֹא יִחְזֹרוּ לְעַפְרָם בְּמִיתָה הַשְּׁנִיָּה.

לְכַבּוּדָּהּ, שְׁנֵאֲמַר לְגַבִּי עוֹבֵדֵי עֲבוּדָה זָרָה (ישעיה סה יא) 'הַעֲזָרְכִים לְפָדִי שְׁלַח וְהַמְּלָאִים לְמִנֵּי מִמְּסָךְ, שְׁהִיו עוֹרְכִים שׁוֹלְחֵן בְּמֵאכֵל וּבְמִשְׁתֵּה לְכַבּוֹד עֲבוּדָה זָרָה הַקְרִיָּה גֹד', וְהִיו מְמַלְאִים כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִנוֹת מִבוֹשְׂמִים לְכַבּוֹד עֲבוּדָה זָרָה הַקְרִיָּה מִנִּי, וְכִיִּצֵּד אִמֵּר רַבִּי אֶלְעֹזֵר שְׁמִי שְׁאִינוּ מְשִׁיר פְּתִיתִים אִינוּ רּוֹאֵה סִמְנָן בְּרַכָּה לְעוֹלָם, וְהִרִי הוּא עֲצָמוֹ אֹמַר שְׁהִדְבֵּר אֲסוּר. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: לֹא קִשְׁיָא, הָא וְיָדוּ, מָה שְׁאֲמַר רַבִּי אֶלְעֹזֵר שְׁאֲסוּר לְשִׁיר פְּתִיתִים, הִינּוּ דְיֵאִיבָא שְׁלִימָה בְּהִרְיָה - כְּשִׁישׁ שְׁלִימָה יָחִד עִם הַפְּתִיתִים, כְּלוּמֹר, שְׁאֲחֵר שְׁסִיִּים לְאִכּוֹל מְבִיא פֶת שְׁלִימָה וּמִנְחָה יָחִד עִם הַפְּתִיתִים שְׁשִׁיר, שְׁדַּבֵּר זֶה נִרְאֶה כְּאִילוּ עוֹשֶׂה כֵּן לְשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה, וְהָא - מָה שְׁאֲמַר שִׁישׁ לְהַנִּיחַ פְּתִיתִים, הִינּוּ בִּאֻפֵּן דְּלִיבָא שְׁלִימָה בְּהִרְיָה - כְּשִׁאֵין שְׁלִימָה עִם הַפְּתִיתִים, אֵלּא מְשִׁיר עַל הַשּׁוֹלְחֵן מִזֶּה־פֶת שְׁאֵכֵל סְעוּדָתוֹ, שְׁאֵם יִבּוּאוּ עֲנִיִּים יוֹכֵל לְהֵאכִילָם.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְהֵי, כָּל הַמְּסַלְּחִין בְּדִבּוּרָה - מִשְׁנֵה אֵת קוֹלָהּ, כִּדִּי שְׁלֹא יִכְיִירוּהָ, וְאֵילוּ עוֹבֵדֵי זָרָה, וְהִרְאִיָּה לָכֵן, דְּכָתִיב הֵכָא, לְגַבִּי יַעֲקֹב אֲבִינוּ שְׁאֲמַרָה לוֹ אִימִנוּ שִׁישְׁנָה אֵת קוֹלָהּ לְקוֹל אֲחִיו עֲשִׂי, וְאִמֵּר לֵה יַעֲקֹב שְׁחוּשָׁה הוּא לְעֲשׂוֹת כֵּן, 'אוֹלִי יְמִשְׁנֵי אָבִי וְהִיָּיתִי בְּעֵינֵי בְּתַלְתְּעָה' (בראשית כו יב), וְכָתִיב הֵכָא, לְגַבִּי עֲבוּדָה זָרָה (ירמיה י ד-ט) 'הִכִּישׁ כָּל צוֹרֵף מִפָּסֶל כִּי שִׁקָּר נִסְבּוֹ וְלֹא רוּחַ בָּם, הִכֵּל הֵמָּה מַעֲשֵׂה תַעֲזוּעִים' - יִתְבַּיֵּשׁ כָּל צוֹרֵף מִזֶּה־פֶסֶל שְׁהוּא עֲצָמוֹ עֲשֵׂה, כְּשִׁירָאָה שְׁהוּא שִׁקָּר וְאֵין בּוֹ רוּחַ חַיִּים, וְאִינוּ אֵלּא דְבַר הַחַל וּמַעֲשֵׂה לֹא תְּהוּעִים מִדְּרָךְ הַשֶּׁכֶּל. וְכִיִּן שִׁלְשׁוֹן 'תַּעֲזוּעַ' נֵאֲמַר בְּשִׁנְיָה, יֵשׁ לְלַמּוֹד שְׁהַמְחִלָף יִדְּבֹרוּ הוּא כְּעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעֹזֵר, כָּל הַמְּסַלְּחִין בְּעִזְרָה, קִשְׁתוֹ נִנְעָרָה - כִּחַ קוֹשִׁי הָאֲבֵר שְׁלוֹ נִנְעַר מִמֶּנּוּ, שְׁאִינוּ יוֹכֵל לְהוֹלִיד, שְׁנֵאֲמַר (חבקוק טו) 'עֲרִיָּה תַעֲזוּר קִשְׁתְּךָ, כְּלוּמֹר, הַהִסְתַּכְּלוֹת בְּעִרְיָה, גּוֹרֵמֶת שִׁתְעוֹר קִשְׁתְּךָ, שֶׁגּוֹבֵרְתָן תַּחְנֵנֶה, הִינּוּ שִׁתְלָךְ וְתַחְנֵנֶט.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעֹזֵר, לְעוֹלָם הוּי קָבֵל - תְּמִיד תְּהִיָּה עֲנִיו וּשְׁפֹל, וְקִיָּים וְעַל יָדֵךְ כֵּן תִּתְקִיִּים וְתַחֲיָה. מְסִייעֶת לוֹ הַגְּמָרָא, אָמַר רַבִּי יוֹדָא, אֶלְאִי אֵין יָמִי תִתְנָא - אֶלְאִי אֵין שְׁנִיָּה מִשְׁנֵה דִין דְּרֹמָה, שֶׁשְׁפִּלוֹתָהּ שֶׁל הַדְּבַר מְצִילָה מִקְּמִיַּת אוֹתוֹ, וְכִךְ שְׁנִיָּה (נִגְעִים פ"ב מ"א), לְגַבִּי נִגְעִים הִנְרָאִים בְּבִית טַמָּא, וְצִרִיכִים לְתוֹתֵן אֵת הַבֵּית, בֵּית אֶפֶס - חֲשׁוֹךְ, שְׁאֵין בּוֹ חִלּוּנוֹת וְאִי אִפְשָׁר לְרֹאשׁוֹת אֵת נִגְעֵי, אֵין פּוֹתֵחִין לוֹ חִלּוּנוֹת לְרִאשׁוֹת אֵת נִגְעוֹ, שְׁנֵאֲמַר (ויקרא ד לה) 'כִּנְגַע נִרְאָה לִי בְּבֵית', וְנִרְאָה' הִינּוּ שְׁנֵאֲרָה מִעֲצָמוֹ, וְלֹא שִׁפְתָּחוּ חִלּוּנוֹת כִּדִּי לְרֹאשׁוֹת אֵת נִגְעֵי,

רבי ירמיה בר אבא אמר, אותם עצמות יבשות אלו בני אדם שאין
בהן – שלא היתה בהם אפילו לחלויות של מצות, שנאמר (שם לו ד)
'העצמות היבשות שמעו דבר ה', שהיו יבשות ממצוות, ונהג עמדם
ה' לפני משורת הדין, כדי לתת סימן לכל ישראל שגם הם
עתידיים לקום בתחיית המתים.
רבי יצחק נפחא אמר, אלו בני אדם שחיפו ושיסו את כותלי
ההיכל של בית המדרש כדורם של שקצים ורמשים שעשו
לשם עבודה זרה, שנאמר (שם פ ח) 'ואבוא ואראם ונהג כל תבנית
רמש ובהמה שקצו וכל גלולי בית ישראל מחוקה וחקקה על תקר
סביב וגו' סביב, וכתבם הם – ונכתב שם, ביחזקאל, שכשהביא
הקדוש ברוך הוא בתחילה את יחזקאל אל הבקעה וראה שהיא
מלאה עצמות, אומר הנביא (שם לו א) 'העבירני עליהם סביב סביב'
וכיון שבשני הפסוקים נאמר לשון 'סביב', יש לדרוש שהעבירו
הקדוש ברוך הוא על אותם אנשים שנאמר בהם 'סביב'.
רבי יוחנן אמר, אותם עצמות יבשות אלו מתים שפסקת דורא,
שהמית נבוכדנצר מלך בבל בעת שהגלה את ישראל, וכדלהלן.
מביאה הגמרא מי הם אותם מתים שבבקעת דורא: ואמר רבי
יוחנן, מ'הר אשיל' עד מקום ששמו ר'ב', וזה המקום המכונה
בקעת דורא. שבשעה שהגלה נבוכדנצר הרשע את ישראל
מירושלים, היו בהן בחורים שהיו מגנני את החמה ביופין – שהחמה
היתה נראית כעורה לעומת יופיים, והיו הכשדיות ויבשות
הכשדים שבאו עם חיל נבוכדנצר ראוהו אותן, ושופעת זכות
מירוב תאור. אמרו וכן כשדיות דבר לו לבקעה, ובעליהן אמרו
למלך – לנבוכדנצר, וצוה המלך ותרנום לאותם בחורים כדי
שתפסק תאוותן. ונעדין היו הכשדיות ראות את יופים של
הבחורים כשהם מתים, והיו שופעות זכות. צוה המלך ורמסום, כדי
שלא יהיה ניכר תוארם, ואת אותם בחורים החיה יחזקאל.
הגמרא מבררת מתי היה מעשה זה שהחיה יחזקאל את המתים:
תנו רבנן, בשעה שהחל נבוכדנצר הרשע את חנניה מישאל ועזריה
לכבשן האש, על שלל השתחוה לצלם, אמר לו הקדוש ברוך הוא
יחזקאל, לך ותחיה מתים בבקעת דורא. כיון שהחיה אותן
יחזקאל, באו אותם עצמות מהבקעה ופספו לו – היכו לאותו רשע
על פניו, והלכו משם העצמות וקמו לתחיה. אמר נבוכדנצר, מה
מזין של אלו – מה ענינם של עצמות אלו. אמרו לו עבדיו, הכריהן
של אלו – יחזקאל, שהוא חברים של חנניה מישאל ועזריה, מתיה
מתים בבקעת דורא, והיה יודע נבוכדנצר שהקדוש ברוך הוא
החיה אותם. אמר נבוכדנצר ואמר אל האמור בפסוק (דניאל ג לו)
'אותיה קמה רבבין ו' אותותיו של ה', כמה גדולים הם ונתחוויה
במה תקיפין ו' ומעשיו המתמידים בנפלאות כמה חזקים הם
מלכותיה מלכות עלם ושלטניה עם דר ודר' וגו' ו' מלכותו של ה'
היא מלכות לעולם ולשטנו על כל דור ודור.
אמר רבי יצחק, יוצק והב רותח לתוך פיו של אותו רשע – לשון
קללה היא, שראוי היה לעשות לו כן, מחמת שאילמלא (לא) – אם
לא שקא מלאך ופסקו לנבוכדנצר על פיו, היה ממשיך לומר
שירות ותשבחות נאות כל כך. עד שבכך ביקש לגנות את כל
השירות ותשבחות שאמר דוד המלך בספר תהלים, ואם היה
ממשיך לאומרם היה הקדוש ברוך הוא נוטה אחריהן יותר מאחרי
שירותיו של דוד המלך.
בספר דניאל (א פ) מסופר, שנבוכדנצר הקים צלם של זהב בבקעת
דורא בגובה ישישים אמות, והזמין את כל המושלים והשרים
לחנוכת הפסל, וציוה על כל אומות העולם שישמעו את
קול הניגון שניגן לכבוד הצלם ויכרעו וישתחוו לו, ומה שלא יעשה
כן יושלך לכבשן האש. ואכן כל אומות העולם שהיו שם השתחוה
לפסל, אך חנניה מישאל ועזריה שהיו שם לא השתחוו, והכשדיים
הלשינו על כך לנבוכדנצר, וציוה להסיק את הכבשן שבעה
פעמים יותר מחומו הרגיל, והשליכו אותם לכבשן, אמנם הקדוש
ברוך הוא הצילם ונשארו חיים, ועבדי המלך הגבורים שהשליכום
לאש הם שנשרפו.
הגמרא מביאה את הניסים שאירעו באותו היום: תנו רבנן, בשעה

ואם תאמר, באותן אלף שנים שעתיד הקדוש ברוך הוא לחפש בהן
את עולמו, ויהא העולם חרב באותם שנים, שנאמר בנבואת ישעיה
על אחרית הימים (ישעיה ב יא) 'ונשגב ה' לבדו ביום ההוא' – יתנשא
הקדוש ברוך הוא לבדו בלי העולם ביום ההוא שיהיה באחרית
הימים, ויום' של ה' הוא אלף שנים, אותם צדיקים מה הן עושין –
היכן יהיו, והרי לא יקברו בארץ. משיב התנא: הקדוש ברוך הוא
עושה להם בנפשים בנפשים, וישמין – מעופפים על פני המים –
שיחזור כל העולם להיות מים, כפי שהיה בתחילת בריאתו,
שנאמר (תהלים לו א) 'על פני לא נירא בהמיר ארץ מוטו הרים בלב
ימים', כלומר, כשיחליף הקדוש ברוך הוא את העולם הזה בעולם
אחר ויתמוטטו ההרים והעולם יחרב, לא נירא, כיון שנהיה בלב
מים. ושם תאמר שיש להם צער באותו זמן, תלמוד לומר (ישעיה מ
לא) 'וקונו ה' יחליפו כח יצלו אפר בנפשים ורצו ולא ייגעו ולכו ולא
ייגעו' – המקוים אל ה' יחליפו כח חדש בכל עת, יצמיחו כנפים
כנשרים, וירצו וילכו בלא גיעה ועייפות.
מקשה הגמרא: כיצד ניתן לומר שהצדיקים שיקומו לתחיה בביאת
המשיח לא ימותו, ויגלו – נלמד שהם עתידים למות, ממה ש
החיה יחזקאל הנביא, כאמור בספר יחזקאל (לו א ב) 'והייתה עלי
יד ה' ויוצאני ברוח ה' וניניתי בתוך הבקעה והיא מלאה עצמות,
והעבירני עליהם סביב סביב והנה רבות מאד על פני הבקעה והנה
יבשות מאד וגו', והנבאתי באשר צנני ותבוא בהם הרוח ויחיו
ויעמדו, על רגליהם חיל גדול מאד מאד, ואותם מתים שהיו
לתחייתם, חזרו ומתו, שהרי אנן רואים שאינם חיים עצמנו קמו.
מתרצת הגמרא: תנא זה ספר לה כמאן דאמר באמת משל היה –
שנבואה זו של יחזקאל לא היתה מעשה שאירע באמת, אלא חזיון
שהראה הקדוש ברוך הוא ליחזקאל, כמשל לכך שישאל ישובו
מהגלות, כמות שקם לתחיה.
הגמרא מביאה את המחלוקת בענין זה של נבואת יחזקאל: דתניא,
רבי אליעזר אומר, מתים שהחיה יחזקאל עמדו על רגליהם ואמרו
שירה, וחזרו ומתו. ומה שירה אמרו ה' ממים צדק ומתה ברחמים.
רבי יהושע אומר שירה זו אמר, ה' ממים ומתה מוריד שאל ויעל'
(שמואל א ב). רבי יהודה חולק ואומר, אמת משל היה דבר זה. אמר
לו רבי נחמיה, דברך סותרים זה את זה, אם היה הדבר אמת, למה
תאמר שהיה זה משל, ואם משל היה, למה אמת. אלא, באמת
משל היה – ברור שדבר זה לא היה אלא משל לשיבת ישראל
מהגלות, ולא אירע כן במציאות. מביאה הברייתא דעה שלישית:
רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר, מתים שהחיה יחזקאל
עלו לארץ ישראל, ונשאו ישיש, וחזרו ונבנו. עמד רבי יהודה
בן בתיא על רגליו ואמר, אני מבני בנייהם, וחללו – התפילין
שבראשי, הם תפילין שהניח ושהשארין לי אני אבא מהם.
הגמרא מביאה כמה דעות מי היו אותם מתים שהחיה יחזקאל.
מבררת הגמרא: ולדעת הסוברים שאכן היה המעשה במציאות,
מאן נינהו – מי הם אותם מתים שהחיה יחזקאל. אמר רב, אלו בני
אפרים בן יוסף הצדיק, שהיו בגלות מצרים ופנו לקץ של יציאת
מצרים, ופעו בחשבונם ויצאו ממצרים קודם הזמן, ונהרגו על ידי
אנשי העיר גת, שנאמר (דודי א ז כב) 'ובני אפרים שותלח וברך בנו
ותחת בנו ואלעזר בנו ותחת בנו, וברך בנו ושותלח בנו ועזר
(ואלעזר) [ואלעזר] ותרנום אנשי גת הנולדים בארץ וגו' כי ירדו
לקחת את מקניהם, וכתב 'ויתאבל אפרים אביהם ימים רבים ויבאו
אחיו לנחמו', ואת אותם הרגוים החיה יחזקאל.
ושמואל אמר, אותם עצמות יבשות, אלו היו בני אדם שבחיהם
בפרו בתחיית המתים, שנאמר (יחזקאל לו יא) בהמשך הנבואה, לאחר
שקמו העצמות לתחיה, שאמר יחזקאל 'ואמר אלי בן אדם,
העצמות האלה כל בית ישראל הנה, הנה אומרים יבשו עצמותינו
ואברה תקנותנו נגזרנו לנו' – ויאמר הקדוש ברוך הוא אלי,
העצמות האלה הם סימן לכל ישראל, שכשם שמתים אלו היו
כופרים בתחיית המתים ואומרים 'אברה תקותינו' ולאחר מיתנתו
נגזרנו ונכרתנו לעולם ועד, ועכשיו מתים אלו יודעים שאני מחיה
את המתים, אף כל ישראל עתידים לקום לתחיית המתים.

1 נסים נעשו באותו היום, ואלו הן, א. צף הכבשן, שהכבשן בנוי
2 כשהוא משוקע בקרקע, ונעשה נס וצף ועלה למעלה כדי שיראו
3 כל האנשים את הכבשן. ב. ונפרץ הכבשן – נפלו חלק מכתליו, כדי
4 שכולם יוכלו לראות שחנניה מישאל ועזריה לא נשרפו. ג. והומק
5 סודו – יסוד הכבשן נימוח ומתוך כך נשתלשלו כתליו למטה. ד.
6 ונהפך הצלם של זהב שעשה נבוכדנצר על פניו. ה. ונשרפו ארבע
7 מלכיות – ארבעה מלכים ואנשיהם, שסייעו להשליך את חנניה
8 מישאל ועזריה לכבשן, כמו שנאמר (דניאל ג כב) 'גבריא אלף די
9 הסקו לשדרף מישף ועבד נגו קטל המון שביבא די נורא' – אנשים
10 אלו שהוציאו לשריפה את חנניה מישאל ועזריה, נהרגו מחמת
11 ניצוצות האש שיצאו מהכבשן. ו. והחיה יחזקאל את המתים
12 בבקעת דורא.
13 הגמרא מבארת את המקור ניסים אלו: וכולהו – כל הניסים
14 שהובאו בברייתא [מלבד הנס החמישי] הן 'נמרא' – כך היה מקובל
15 ביד החכמים, והנס שנשרפו ארבע מלכיות, קרא – נלמד מהפסוק,
16 דכתיב לאחר שהקים נבוכדנצר את צלם הזהב שלו (דניאל ג ב)
17 'ונבוכדנצר מלכא שלח למכנש – ונבוכדנצר המלך שלח לאסוף
18 לאחשדרפניא סגניא ופחוותא אדרגוריא גדרבריא דתבריא תפתיא
19 וכל שלמוני מדינתא וגו' וכל אלו הם שמות שררות ושלטונות
20 בלשונם, למתא לחנכת צלמא די הקים נבוכדנצר מלכא' – לבוא
21 לחנוכת הצלם שהקים נבוכדנצר המלך, ונמנו בפסוק זה שבע
22 לשונות שררה. וכתיב (שם ג יב) 'איני גוברין יהודאין' וגו', ושם

23 מבואר שהלשינו עבדי נבוכדנצר על חנניה מישאל ועזריה שלא
24 השתחוו לצלם, והשליכום לאש, וכתיב לאחר שניצלו חנניה
25 מישאל ועזריה מהאש (שם ג כז) 'ומתכנשין – והתאספו אחשדרפניא
26 סגניא ופחוותא והדברי מלכא, חזוין לגבריא אלף וגו' – לראות את
27 האנשים הללו, שלא שלטה בהם האש, ובפסוק זה הוזכרו רק
28 'אחשדרפניא, סגניא ופחוותא', ולא הוזכרו עוד ארבע מלכויות
29 שנמנו בתחילה, והם 'אדרגוריא, גדרבריא, דתבריא, תפתיא',
30 ומכאן לומדים שנשרפו ארבעה מלכויות באש בשעה שהפילו את
31 חנניה מישאל ועזריה.
32 הגמרא לומדת מפרשה זו דרך בהנהגת האדם: תני רבי אליעזר
33 בן יעקב – שנו בבית מדרשו של רבי אליעזר בן יעקב, מפילו בשעת
34 הפקנה, לא ישנה אדם את עצמו מן הרפנות שלו – ממלבושיו
35 והנהגתו, שלא יראה מבוהל ומפוחד משונאיו, שנאמר (שם ג כא)
36 'באדין גבריא אלף – אז, אנשים אלו כפתו בסרפליהון פמשיהון
37 וכרבלתהון וגו' ולבשיהון – נקשרו עם בגדיהם העליונים
38 ובמלבושי המלכות שהיו להם, ורמיו לגזא אתון נורא יקדתא' –
39 והושלכו לתוך כבשן האש הבווער, הרי שהיו חנניה מישאל
40 ועזריה לבושים בכל בגדי תפארתם בשעה שהשליכום לכבשן
41 האש.
42 הגמרא מביאה דרשה נוספת בענין חנניה מישאל ועזריה: אמר רבי
43 יוחנן,